

מוסיפין על העליונים מרי עליונים כסיוניאף תחתובי מסיני רבי עקיבא אומר ואלה המשפטים למה נאמר לפי שהוא אומר דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אין לי אלא פעם אחת בזמן שגזר ושלש ודבעי קרי שילמוד תלמוד לומר ולמדו את בני ישראל יכול למדו ולא שונים תלמוד לומר שומע בפניהם יכול שונים ולא יודעין תלמוד לומר ואלה המשפטים וגו' ערכם לפניכם כשלהן ערוך בענין שנאמר אתה הראת לדעת רבי יהודה אומר ואלה המשפטים במרה שנאמר שם שם לו חק ומשפט רבי אלעזר בן עזריא אומר הרי הגויים שונים כדניי ישראל שומע אביהו קיימים תלמוד לומר ואלה המשפטים אתה דן את שלהם והם אינן דנין את שלך מכאן אמרו גט המעוטה בישראל כשר ובגויים פסול אבל גיט תוכסין אותו ואומדן לו עשה מה שישאל אומר לך כשר רבי שמעון אומר מה דא דנין לקדים לכל מצות שבתורה שבשדה דין אין אדם לחיבור תחרות ביניהם בפסוק הדין נעשה שלום ביניהם וכן יתרו אומר אם את הדבר הזה תעשה וגו' כי תקנה עבד עברי בכמבר בכית דין הכתוב מדבר שהוא עובדו ועובד הבן או אינו מדבר אלא במוכר עצמו כשהוא אומר וכי ימוך אחיך ובמכר לך הרי מוכר עצמו אמור הא מרי תלמוד לומר כי תקנה עבד עברי בכמבר בכית דין על נגיתו הכתוב מדבר שיהא עובדו ועובד את הבן כי תקנה עבד עברי בן ישראל הכתוב מדבר או אינו אלא כעבדו של עברי ובראני מקיים והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם וגו' בנלקח מן הגוי אבל בנלקח מישראל שומע אני שיהא עובד שש ויצא בשביעית תלמוד לומר כי ימכר לך אחיך העברי או העבריה וגו' שאין תלמוד לומר העברי שהרי כבר נאמר אחיך ומה תלמוד לומר העברי מופנה להקיש ולרין ממנו גזירה שורה נאם כאן עברי ונאמר להלן עברי מה עברי האמור להלן בן ישראל הכתוב מדבר אף עבד עברי האמור כאן בן ישראל הכתוב מדבר ואף עבד פ' שאין ראיה לדבר דבר דלכך שנאמר ויאמרו לאי העברי בקרא עלינו וגו' לאברם העברי עבד יכול תקראנו עבד לשום בזיון תלמוד לומר כי תקנה עבד עברי התורה קראתו עבד בעל כרחך

כי

תקנה עבד עברי למה נאמר להביא הגר דברי רבי ישמעאל רבי אלעזר אומר אינו צריך אם ישראל עובד הגר לא יעבוד אם ישראל עובד שש שנים הגר יעבוד שנים עשרה אמרת דין לראבא מן הדין להיות כנדון מה ישראל עובד שש אף הגר יעבוד שש לפי שהוא אומר אם אין לו ובמכר בגיבתו שומע אני לעולם תל שש שנים יעבוד מגיד הכתוב שהוא עובד שש ויצא בשביעית

שש

שנים יעבוד שומע אני כל עבודה במשמע תלמוד לומר לא תעבוד בו עבודת עבד מכאן אמרו לא ירחיקו לרגלו ולא יעלו לו מנעליו ולא יטול לו כלים לבית המרחץ ולא יסמוך לו במתניו כיון שעולה במעלות ולא יטולנו לא בפוריון ולא בכסא ולא בלקטא כדרך שעבד עושי תלמוד לומר ובאחיכם בני ישראל וגומר אבל בבנו ובתלמידו רשאי

שש

שני יעבוד שומע אני בין עבד שיש בה בזיון בין עבד שאין בה בזיון תל כשכיר כתושב מה שכיר אי את רשאי לשנותו מאומנותו אף עבד עברי אי אתר רשאי לשנותו מאומנותו מכאן אמרו לא ישיבנו רבו באומנות שהיא משמשת לרבים כגון חיית בלי ספר טבח נחתום רבי יוסי אומר אם היתה מלאכתו מיוחדת לכך יעשה אבל רבו לא מכלילת

מכלילת

דעת - אתר לימודי יהדות ורוח

אני יהא המזבח כלו פסול תל לא תבנה אתהן גזית הן פסול ולא המזבח כלו פסול לא תבנה אתהן גזית בו אי אתה בונה אבל אתר בנה בחיכל ובקדש הקדשים שהיה דין וברא אם מזבח הקל אסור לבנות בו החיכל וקדש הקדשים החמורין דין הוא שלא יהו בזיון בו גזית תל לא תבנה אתהן גזית בו אי אתה בונה גזית אבל אתה בונה גזית בחיכל ובקדש הקדשים ומה אני מקיים ומקכות והגרון כל כלי כדול לא נשמע בכי בהכנתו בכית אינו נשמע אבל כחוק נשמע כי חרוב הנפת עליה וגו' מכאן היה רבי שמעון בן אלעזר אומר המזבח נברא להאריך שנותיו של אדם והכדול לקצר שנותיו של אדם אינו רשאי להניף המקצור על המאריך רבי יוחנן בן זכאי אומר הרי הוא אומר אבנים שלמות תבנה אבנים משמילות שלום והרי דברי קו ומה אם אבנים מזבח שאינם לא ראוות ולא שומעות ולא מדברות על שמטילות שלום בין ישראל לאכיהם שבשמים אמר הקב"ה לא תניף עליהם כדול המטיל שלום בין איש לאיש בין איש לאשתו בין עיר לעיר בין אומה לאומה בין ממשרל לממשרל בין משפחה למשפחה על אחת כמה וכמה שלא תבא עליו פורענות

ולא

תעלה במעלות על מזבחי מכאן אמר עשה ככש למזבח אין לי לא עליה יירדה מניין תל לא תגלה ערותך עליו הא לא עליה ולא יירדה גרמה אלא כסוי גורם ר' ישמעאל אומר אינו צריך והלא כבר נאמר ועשה להם מכנסי בדומה תל אשר לא תגלה ערותך עליו שלא ילך פסיעה גסה אלא גורל בעד עקב ועקב בעד גורל

אשר

לא תגלה ערותך עליו עליאי אתה פוסע פסיעה גסה אבל אתה פוסע פסיעה גסרה בחיכל ובקדש הקדשים שהיה דין וברא אם מזבח הקל אסור לפסוע בו פסיעה החיכל וקדש הקדשים החמורים דין הוא שאסור לפסוע פסיעה גסה כהן לפי שהן חמורין תל אשר לא תגלה ערותך עליו בו אי אתה פוסע פסיעה יתירה אבל אתה פוסע פסיעה יתירה בחיכל ובקדש הקדש והרי דברים קו ומה אם אבני שאין בהם דעת לא לרעה ולא לטובה אמר הקדוש ברוך הוא לא תבנה בהן

מנהג בזיון חכריך שהוא ברמותו של מי שאמר וזה העולם דין הוא שלא תנהג בו מנהג בזיון אשר לא תגלה ערותך עליו

חסלת פרשת יתרו

ואלה

המשפטים אשר תשים נמציון למדין סנהדרין באין בעד מזבח אעפ שאין ראיה לדבר זכר לדבר שבו יאב ויחזק בקרית המזבח

מסכת נזיקין פרשתא קמיתא

ר' ישמעאל אומר אלה המשפטים

מה שפחה כנענית שאין לה קידושין מכל אדם וילדיה כמות אף כל שאין לה קידושין מכל אדם וילדיה כמות ואי זה זה וזה וזה נכרית / וזהו יצא כנפו שאינה צריכה ממנו גט / אין לי לא אמה שאינה צריכה גט מן העבד / ישראלית מן העבד / מנין תל מהם תקנו עבד ואמה הקיש עבד לאמה ואם לעבד מה אמה אינה צריכה גט אף בת ישראל אינה צריכה מן העבד גט / לא והו' יצא כנפו למה נאמ' לפי שהוא אדם שש שנים יעבוד אין לי לא עובד שש שנה בו מנהג האמור בפרשה / נרצע מנין תל שש שני יעבד להביא את הנרצע / ל' יצחק או' אינו צריך ומה העובד שש שמיטת הכתר / יציאתו הרי הוא נותן בו מנהג האמ' בפרש' נרצע שריבה הכתוב / יציאתו אינו דין שיהיה בו מנהג האמור בפרשה שש שנים יעבוד להביא את החולה / משמע מכאן את החולה / ברי' מנין תל שש שנים יעבוד / אמרת במי הענין מדבר במי הראוי לעבוד /

ואם אמור יאמר העבד / מגיד שאינו נרצע עד שיאמר וישנה / אהבתי את אדוני אין לי אלא בזמן שיש לו אשה ובנים ולרכו אשה ובנים אין לרכו / אשר ובנין מנין תל והיה כי יאמר אליך וגו' / מכאן אמרו לעולם אינו נרצע אלא אם כן יש לו אשה ובנים ואם לאו / אהבתי את אדוני וגו' / הוא אוהב את רבו ורבו אוהבו / שנתכבדו בכסים על ידי / לכן נאמר והיה כי יאמר אליך וגו' / כי טוב לו עמך שתהיה שוכתו שוה לך / מכאן אמרו לא ישכרו עולי באכלו ומשקחו והסכו משלו לכן נאמר כי טוב לו עמך / לא כי טוב לו עמך שתהיה שוה לר' אם היה חגר או סומא אינו נרצע / והגישו אדוניו אל האלהים אצל הדיין שימלך במוכרו / וכן אומר בנמכר בבית דין על גבנתו הכתוב מדבר אבל כאן אינו נרצע אלא בינו לבין עצמו /

והגישו אל הדלת או אל המזוזה ונוג' / מקיש דלת למזוזה / מה מזוזה מעומד אף דלת מעומד / אתה אומר לכן באו וירצענו במזוזה והדין נותן / ביר הדלת שאינו כשר למצוה כשר לרציע' מזוזה שהוא כשר למצוה אינו דין שתכשר לרציעה תל' ונתת באזנו ובדלת / בדלת אתה נותן אבל אי אתה נותן במזוזה / או יעבור באזנו ובדלת תל' ורצע אדוניו את אזנו במרצע / באזנו אתה מעביר ואי אתה מעביר בדלת / הא אין עליך לומר כלשון האחרון / לא כלשון הראשון / הקיש דלת למזוזה מה מזוזה מעומד אף דלת מעומד /

ורצע אדוניו את אזנו למה נאמ' לפי שביצו ככל מקו' ששלוהו של אדם כמות / אבל כאן הוא ולא שלחו אזנו בשל' ימין הכתוב מדבר / אבל כאן הוא הכתוב מדבר או אינו אלא בשל' שמאל הרי אתה דן נאמ' / כאן אזנו ונאמר להלן אזנו מה להלן בימין אף כאן בימין / אזנו כן הדלת / דברי רבי יהודה / רבי מאיר אומר אף מן החסום / שהיה ר' מאיר אומר אין כהן נרצע והן אומרים נרצע / אין כהן נמכר והן אומרים נמכר / ומה ראתה אחז' שתדע מכל איברי היה רבן יוחנן אומר כהן חומר אומר / און ששמה לא תגנוב והלך ונגב הוא תרצע מכל אבריו / במרצע בכל דבר והתורה אמר' ורצע אדוניו את אזנו במרצע ואמרה ככל דבר / רבי אומר כמין מתכת בלבד / ועבדו לעולם / עד היובל / שהיה בדין / ומה אם הכסף שיפח כחוקונה הכל אינו קונה לא שש' רציע' שאינה קונה אלא עבדים אינו דין שלא תקנה לא שש' הא מה תל' ועבדו לעולם עד היובל / או ועבדו לעולם כמשמעו / תל' ושבתם איש אל אחותו / רבי אומר בא וראה שאין העולם לא חבשים שנה שש' ועבדו לעולם עד היובל / הא כיצד הגיע היובל יצא

ישנה עליו / כשכיר כתושב / מה שכיר עובד ביום ואינו עובד כלילה אף עבד עבד ביום ואינו עובד כלילה / ל' יוסי או' הכל לפי אומנותו / ובשביעית שביעית למכירה / אתה אומר שביעית למכירה או אינו אומ' לא לשנים / תל' שש שנים יעבוד שביעית למכירה ולא שביעית לשנים / יצא לחפשי למה נאמר לפי שהוא אומר וכי תשלחו חפשי / שומע אני שיכתוב לו גט שחרור תל' יצא לחפשי / ארית לו מעות ויצא תלמו ל' יצא לחפשי חנם /

אם כנפו למה נאמר לפי שהוא אומר אם אדוניו יתן לו אשה רשות / אתה או' רשות או אינו לא חוכה / תל' אם כנפו יבא כנפו יצא רשות ולא חוכה / דברי רבי ישמעאל רבי עקיבא אומר אם כנפו יבא כנפו יצא / אם בראשי איברים נכנס בראשי איברים יצא לפי שהוא אומר וכי ימכור איש את בתו לאמה לא תצא לא תצא בראשי איברי' / כדרך שהכנעניים יוצאים אומ' לא תצא כצאת העבדי' לא תצא בראשי איברי' / כדרך שהכנעניים יוצאים או לא תצא בשנים / וביוכל כדרך שהעבדים יוצאים תל' כי ימכר לך אחיך העברי או העבריה / מגיד שהיא יוצאת בשש' / ביוכל מנין תל' כי עבדי הם / מכל מקום הא אין עליך לומר כלשון האחרון / אלא כלשון הראשון / לא תצא כצאת העבדי' לא תצא בראשי איברי' / כדרך שהכנעני' יוצאים אין לי אלא עבריה שאינה יוצאה בראשי איברים עברי' מנין תל' העברי או העבריה הקיש עברי' לעבריה / מה עבריה אינה יוצאה בראשי איברים אף עברי' אינו יוצא בראשי איברי' / ועוד קו' ומה עבריה שהיא יוצאה בסימנין אינה יוצאת בראשי איברים / עברי' שאינו יוצא בסימנין דין הוא שלא יצא בראשי איברים לא אם אמרת בעבריה שאין נמכרת על הגנב / לפיכך אינה יוצאה בראשי איברי' / תאמ' בעברי' שהוא נמכר על גבנתו / לפיכך יוצאה בראשי איברי' תל' העברי או העברי' / הקיש עברי' לעבריה / מה היא אינה יוצאה בראשי איברים / אף הוא אינו יוצא בראשי איברים /

אם בעל אשה הוא בבת ישראל הכתוב מדבר / אתה אומר בבת ישראל הכתוב מדבר או אינו מדבר לא בכנענית כשהוא אומר אם אדוניו יתן לו אשר הרי כנענית אמורה הא מה תל' אם בעל אשה הוא בבת ישראל הכתוב מדבר יוצאה אשתו עמו / רבי יצחק אומר מי הביאה שהכתוב מוציא מה תל' יוצאה אשתו עמו מגיד שהוא חייב במזונותיה ובמזונות בניו שכן יצא מעמך עמו / ובניו עמו / מכלל' יצאה / אתה לומר על הכניסה יכול יהא חייב במזונות ארוסה ושומרת יבם / תל' אשתו להוציא שומרת יבם שאינה אשתו עמו / להוציא ארוסה שאינה עמו /

פרשה ב **אם** אדוניו יתן לו אשה / רשות אתה אומר רשות או אינו אלא חוכה / כשהוא אומר אם כנפו יבא כנפו יצא רשות ולא חוכה / דברי רבי ישמעאל / רבי עקיבא אומר אם אדוניו יתן לו אשר והמיוחדת לו שלא תהא כשפחת הפקר / אם אדוניו יתן לו אשה בכנענית הכתוב מדבר / או אינו לא בעברית כשהוא אומר האשה וילדיה תהיה לאדוניה / הא בכנענית הכתוב מדבר / וילדיה לו בנין אין לי אלא בנין ובנות שומטום ואנדרוניגוס מנין תל' האשה וילדיה תהיה לאדוניה / מכל מקום רבי נתן אומר אין תל' אלא האשה וילדיה / וילדיה לו להביא את הרב שבא על שפחתו שילדת עבדים / האשה וילדיה מה תל' מגיד שילדיה כמות אין לי אלא שפחה שילדיה כמות / נכרית מנין / היה רבי ישמעאל אומ' קו

יצא / מת האדון יצא / ועבדו אותו הוא עובד ואינו עובד הבן / שהיה בדין מה אם העובד שש שמיטת הכתוב יציאתו הרי הוא עובדו ועובד הבן / נרצע שהיה הכתוב יציאתו אינו דין שהוא עובדו ועובד הבן תל ועבדו אותו הוא עובד ואינו עובד הבן / מכאן אמרו עבד עברי עובד את הבן ואינו עובד את הבת / נרצע והעבירה לא את הבן ולא את הבת /

פרשה ג וכי

לא בגדולה אמרת הוא / ורשאי בהפרת נדריה רשאי בכבירה / מה היפר נדריה קטנה ולא גדולה / אף מבירתו קטנה ולא גדולה / ממקום שבאת / מה להלן כשהוא נער אף כאן כשהוא נער אמרת הואיל ומציאין אותם הסימני מדרשו אביה שהוא רשאי בקדושה כשהוא נער קו עד שלא נמכרה / וכי ימכור איש את בתו האישי מוכר את בתו ואין האש מוכרת בתה שהי' בדין ומה אם הבן שאין אביו רשאי למכור הרי הוא מוכר את בתו הבת שאביה רשאי למכור / אינו דין שתמכור את בתה תל כי ימכור איש / איש מוכר את בתו ואין אשה מוכרת את בתה / ימכור איש / האיש מוכר את בתו ואינו מוכר את בנו שהיה בדין מה אם הבת שאביה נמכרת על הגניבה / אביה רשאי למכרה הבן שהוא נמכר על הגניבה אינו דין שהיא אביו רשאי למכור תל וכי ימכור איש את בתו האישי מוכר את בתו ואינו מוכר את בנו / וכי ימכור איש האישי מוכר את עצמו ואין האשה מוכרת את עצמה / שהיה בדין מה אם הבן שאין אביו רשאי למכור מוכר את עצמו הבת שאביה רשאי למכור אינו דין שתמכור את עצמה לא אם אמרת בן שהוא נמכר בגניבתו לכך הוא מוכר את עצמו / והבת שאביה נמכרת בגניבתו לפיכך לא תמכור את עצמה / ותמכר על גניבתה וודין נותן מה אם הבן שאין אביו רשאי למכור הרי הוא נמכר על גניבתו הבת שאביה רשאי למכרה אינו דין שתמכר על גניבתה / לא אם אמרת בן שהוא נרצע לכך הוא נמכר בגניבתו תאם בבת שאביה נרצעת לפיכך לא תמכר על גניבתה / ותרצע / וודין נותן מה אם הבן שאין אביו רשאי למכור הרי הוא נרצע הבת שאביה רשאי למכרה אינו דין שתרצע תל כי ימכר לך אחיך העברי או העבריה וגו' / אמרת אם מוציאה הכתוב מיד מוכר החבור קל וחומר מיד רציעה קליר / וכי ימכור איש למדנו שהוא רשאי במכירתו ומנין שהוא רשאי בקדושה / אמרת אם מוציאה הוא מיד קדושה ליד אמהות קל וחומר ליד קדושה / ומנין שהוא נקנית בכסף / היה רבי ישמעאל אומר קו ומה אם שפחה כנענית שאביה נקנית בכעילה נקנית בכסף / בת ישראל שהיא נקנית בכעילה אינו דין שתהא נקנית בכסף ומנין אף בשטר תל והלכה והיתה מקיש הויה להליכה מה הליכתה בשטר אף הויתה בשטר / ר' עקיבא אומר הרי הוא אומר אם אחרת יקח לך מקיש תחתונה לעליונה / מה עליונה בכסף אף תחתונה בכסף / לאמה / לאמה הוא מוכר ואינו מוכרה לשתי אמהות / רבי יוסי הגלילי אומר נמצינו למדין שבקדושה קידוש אחר קידוש וקידוש אחר אמהות / אבל לא אמהות אחר קידוש ואין צריך לומר אמהות אחר אמהות / לא תצא כצאת העבדים לא תצא בראשי איבוי / כדרך שהכנעני יוצאים / אתה אומר לא תצא בראשי אברים כדרך שהכנעני יוצאים / או אינו אלא לא תצא בשנים וכיובל כדרך שהעבדים יוצאים / תל כי ימכר לך אחיך העברי וגו' מגיד שהיא יוצאת בשנים וכיובל אין לי אלא עבדות שאביה יוצאת בראשי איבוי

וכי / ועוד קו ומה אם עבירה שיוצאה בסמינן / לא אם אמרת עבירה שאביה נמכרת בגניבתה לפיכך אינה יוצאת בראשי אברים וכי / אם דעה בעיני אדוניה / אין דעה אלא שלא נמלה חסד לפניו / אשר לא יעדה והפדר / מכאן אמרו כצאת ייעוד קדמת למצות פרייה / דא אשר לא יעדה / אם לא יעדה אדון זה יפרה אב / לא יעיד לשנים כאחת / לא ימכור על מנת ליעד דברי רבי יוסי / רבי עקיבא או מוכר הוא / אם רצה ליעד מיעד לעס נכרי הרי זה אזהרה לבית דין שלא ימכרנה לגוי / בכגור בה / מאחר שבגד בה נהג בה מנהג כיון ולא נהג בה כמשפט הכנות / אף הוא אינו רשאי לקיים דברי ר' יונתן / בן אבשלוםס אומר אין בגידה אלא שקיפה / שבאמר בגדה יהודה / ואומר כי בגדו בגדו בית ישראל / רבי ישמעאל אומר באדון הכתוב מוכר אשר לקח על מנת ליעד ולא ייעד אף הוא אינו רשאי לקיים / רבי עקיבא אומר בכגור בה באחר שפירש בגדו עליה /

ואם

לבנו ייעדנה / לבנו ייעדנה ולא לאחיו שהיה בדין ומה הבן שאינו נכנס תחתיו ליבוס / הרי הוא ייעד אחיו שהוא כא תחתיו ליבוס דין הוא שיעד לא אם אמרת בן שהוא נכנס תחתיו לאחיה / תאמר באחיו שאינו נכנס תחתיו לאחיה לפיכך לא ייעד / תל אם לבנו ייעדנר לבנו ייעד ולא לאחיו / כמשפ' הכנות / וכי מה למדנו על משפ' הכנות / לא הרי הוא בל למד ונמצא למד מה זו שארה כסותה ועונתה לא יגרע אף בת ישראל שארה כסותה ועונת' / לא יגרע / דברי רבי יאשיה / רבי יונתן אומר בעבירה הכתוב מדבר / אתה אומר כן או אינו אלא בבית ישראל כשהוא אובל אם אחרת יקח לו הרי בת ישראל אומר ומה תל כמשפט הכנות בעבירה הכתוב מדבר / אם אחרת יקח לו / מכאן אמרו חייב אדם להשיא את בנו קטן / במקום אחר מהו אומר והודעתם לבניך ולבני בניך / אימתי אתה זכאי לראות את בני בניך בזמן שאתה משיא בניך קטנים / שארה / אלן מזונותיה / וכן הוא אומר ואשר אכלו שאר עמי וכתוב ומטר עליהם כעפר שאר / כסותה / כמשפ' / ועונתה זו דרך ארץ ש' וישכח אותה ועננה / דברי רבי יאשיה / רבי יונתן אומר שארה כסותה כסותה שהוא נופל לשאר / אם היתה ילדה לא יתן לה של זקנה וזקנה לא יתן לה של ילדה / ועונתה שלא יתן של ימות החמה כימות הגשמי ולא של ימות הגשמים כימות החמה / אלא נותן כל אחד ואחד בעונתה / מוזנה מנין אמרת קו ומה דברים שאין קיום נפש אי אתה רשאי למנע ממנה דברים שרם קיום נפש דין הוא שלא תדא רשאי למנע חימה / דרך ארץ מנין אמרת קו ומה דברי שלא נשאת עליהם מתחלה אינו רשאי למנע חימה / דברי / שנשאת עליהם מתחלה דין הוא שלא יהא רשאי למנע חימה ר' איב' שארה זו דרך ארץ ש' אל כל שאר כשרו וכת' שאר איב' שאר אמן / כסותה כמשפ' / עונתה אלו מוזנות ש' ויענך וירעיבך / לא יגרע / רבי יאשיה אומר למה נאמר לפי שב' אם אחרת יקח לו / שומע אני בבית ישראל הכתוב מדבר תל לא יגרע / מני גורעים / מי שנבנו לו ככר / ר' נתן אומר בבת ישראל הכתוב מדבר / אתה אומר בבת ישראל או אינו אלא בעבירה / כשהוא אומר כמשפט הכנות יעשה לה / הרי עבירה אבודה / הא מיד תל ואם אחרת יקח לו בבת ישראל הכתוב מדבר / ואם שלש אלה לא יעשה לה / ייעד לו או לבניך / אופרה / אתה אומר יעד לך או לבניך או פרדה או אינו לא שארה כסותה ועונתה / אמרת אין דבר אומר אלא בעבירה / ואם שלש אלה וגו' / שומעני הנם מן הגט ומה אני מקיים וכתב לה ספר כריתות בשאר הנשים חוקן מעבירה או בעבירה תל ואם שלש אלה וגו' הנם מוכרף ולא

ולא חנם מונגט ויצאת חנם בכנר / אין כסף בנעורים / שהיה ברין הואיל ויצאת בימי הנעורים לא תצא בימי בגרות / שאילו לא נאמר אלא אחת הייתי אומר הן הן ימי בגרות / והדין נותן הואיל ויצאת מרשות אב ויצאת מרשות ארן / מה יצא מרשות אב שנשנתת ממר שהיית ואף ויצאת מרשות ארן שנשנתת ממה שהיית / ואימתי נשנתת ממר שהיית / בשעה שהיית נערה ובגרר לך נאמר שניהם שלא ליתן מקום לבעל דין לחלוק / ויצאת חנם בכנר / אין כסף בנעורים / רבי יונתן אומר ויצאת חנם בכנר אין כסף בנעורים / אבא חנן אומר משום רבי אליעזר ויצאת חנם בכנר / אין כסף בסימני / מגיד שהוא יוצא בגרעון כסף / רבי נתן אומר הואיל ואמרה תורה תן כסף ובל תתן כסף מה תן כסף עד שלא באו הסימני ואף כל תתן כסף משיבואו בה סימני /

פרשה ד מכה

איש וזמת מות יומת / למכה נאמר לפי שנאמר ואיש כי יכרה כל נפש אדם שומעני אפי' סטרו סטירה תל מכה איש ומת מגיד שאינו חייב עד שתצא כל נפש / מכה איש אין לי לא שהכה את איש הכה את האשרו ואת הקטן מבינ' תל ואיש כי יכרה כל נפש אדם להביא את שהכה את האשה ואת הקטן / אין לי אלא איש ואשה שהרגו את האיש והאיש שהרג את האשה ואת הקטן האשה שהרגה את הקטן ואת חברתה מגיד תל רוצח הוא / לתלמודו בא / מכה איש שומעני להוציא את הקטן תל ואיש כי יכה כל נפש אדם להביא את הקטן שומעני אף בן שמונ' במשמע תל מכה איש מגיד שאינו חייב עד שיהרג בן קיימא / מכה איש אף הקטן במשמע תל ואיש כי יכה כל נפש אדם להוציא את הקטן שומעני אף בן שמונ' במשמע תל מכה איש מגיד שאינו חייב עד שיהרג בן קיימא / מות יומת בהתריית עדים / אתה אומר בהתריית עדים ואינו אלא שלא בהתריית עדים תל על פי שנים עדים / הא מה תל מות יומת בהתריית עדים / מות יומת בבית דין / אתה אומר בבית דין ואינו אלא שלא בבית דין תל יומת ורוצח / הא מה תל מות יומת בכד' / מות יומת בסיף / אתה אומר בסיף או אינו אלא בחנק הרי אתה דן נאם כאן מות יומת ונאם להלן כנואף מות יומת מה להלן בסיף אף כאן בסיף / אתה מקישו למנאף ואני מקישו למגדף / נאמר כאן מות יומת ונאמר במגדף מות יומת להלן בסקילה אף כאן בסקילה / אתה מקישו למנאף ואני מקישו למגדף / תל שופך דם האדם וגומ' / עדין אנו אומר לקי' לר' דם משני איברים וימות תל וערפו שם את העגלה כנאל ואתה תבער / הקיש שופכי דמים לעגלה ערופה / מה עגלה ערופה בהתנת הראש אף כל שופכי דמים בהתנת הראש עתה שמענו וזהה לא שמענו תל לא תרצח / ואשר לא צדח וגו' אחד שהרג נפש בשונג ואחד שהרג נפש במיד בא מיד ונפל ביד שונג / הא כיצד היה מעגל במעגלה ונפלה עליו והרגתו היה יורד בסולם ונפלה עליו והרגו / הוי' משלש בחבית ונפלה עליו והרגתו הרי זה גולה אבל היה מושך במעגלה ונפלה עליו והרגתו היה עולה בסולם ונפל עליו והרגו / היה דולה בחבית ונפסק החבל ונפל עליו והרגו / הרי זה אינו גולה / בא מיד ונפל ביד שונג וכן הוא אומר כאשר יאמר משל הקרמוני וגומ' / והיון אומר ואשר לא צדח והאלהים אנה וגו' אבל לא שמענו הוכן / אתה דין / הרי נאמר מנוס לשעה ונאמר מנוס לדורות מר' מנוס האמור לדורות ערי הלוים קולטות / אף מנוס האמור לשעה מנחת הלוים קולטות / איס' בן עקיבא אומר ושמת' לך מקום

למה נאמר לפי שהוא אומ' שבו איש תחתיו וגו' לא לפי אמה / אתה אומר אלו אלפים אמה או אינו אלא ד' אמות / הרי אתה דן נאמר כאן מקום ונאמר להלן מקום / מה מקום האמל להלן אלפים אמה אף מקום האמור כאן אלפים אמה / ושמת' לך מקום וגו' / וכי יזיד איש למה נאמר פרשה זו לפי שהוא אומר ואיש כי יכה כל נפש אדם וגו' יכול אף המזיד והשונג ואחרים והמרפא שהמית והמב' ברשות בית דין והרודה בכנו ובתלמידו במשמע תל' וכי יזיד איש להוציא את הקטן / איש להביא את האחרים / רעהו להביא את הקטן / רעהו להוציא את אחרים / איס' בן עקיבא אומ' קודם מתן תורה היינו מזהירי' על שפיכ' דמים לאחר מתן תורה תחת שהחמיר הוקלו / באמת אמרנו פטור מדיני' בשר ודם / ודינן מסור לשמים / להרגו בערמה / להוציא חרש שוטף וקטן שאינן מערימין / להרגו בערבה / להוציא מרפא שהמית והמכה ברשות בית דין / והרודה בכנו ובתלמידו ואף על פי שהיו מזדינ' אינן מערימין / מעם מזבחי וגומ' מגיד שמכטלים העבודה מיד ויצא להרג מעם מזבחי תקנו / בא הכתוב ללמדך על רציחה שתדחה את העבודה שהיה ברין ומה אם שבת שעבודה דוחה / אין רציחה דוחה / עבודה שהיא דוחה / את חשבת אינו דין שלא תהיה רציחה דוחה / תל מעם מזבחי תקנו למות בא הכתוב ללמדך על רציחה שתדחה את העבודה / אינו דוחה את השבת / שהיה ברין ומה אם עבודה שהיא דוחה / את השבת הרי רציחה דוחה / שבת שעבודה דוחה דין הוא שתהא רציחה דוחה / לא אם אמרת בעבודה שקבורת מת מצוה דוחה / לפיכך רציחה דוחה / תאמר בשבת שאין קבורת מת מצוה דוחה / לפיכך לא תהא רציחה דוחה / אמ' תלמיד ארז בתלמיד' ד' ישמע' הרי הוא אומר לא תכערו אש וגו' / שריפה דוחה בכל ויצאת ללמד / מה שריפה מיוחדת שהיא אחת במיתות כד' איך דוחה את השבת / אף כל שאר מיתות כד' לא יצאו את השבת / ותהא קבורת מת מצוה דוחה את השבת והדין נותן ומה אם עבודה שהיא דוחה שבת קבורת מצוה דוחה שבת שעבודה דוחה דין הוא שתהא קבורת מצוה דוחה / לא אם אמרת בעבודה שרציחה דוחה / לפיכך קבורת מצוה דוחה / תאמר בשבת שאין רציחה דוחה / לפיכך לא תהא קבורת מצוה דוחה / לכך נאם לא תלין נבלתו על העץ וגו' כו' ביום שנהרג כו' ביום יקבר / רציחה דוחה את העבודה ואין פקוח נפש דוחה / את העבודה / שהיה ברין ומה אם שבת שאין רציחה דוחה פקוח נפש דוחה / עבודה שרציחה דוחה / אינו דין שיהא פקוח נפש דוחה את העבודה / ר' שמעון בן מבטיא אומר ויהא פקוח נפש דוחה את השבת והדין נותן / אם רציחה דוחה את העבודה שהיא דוחה את השבת / מעם מזבחי תקנו למות / למות ולא לדין ולא ללקות ולא לגלו / מעם מזבחי תקנו למ' נמצינו למדין שסנהדין בצד המזבח אף על פי שאין ראיה לרבר זכר לרבר / ינס וינאכל אהלי' ויחוק וגו' /

פרשה ה ומכה

אביו ואמו מות יומ' / למכה נאמר לפי שהוא אומר עין תחת עין / וגו' / והרי הכתוב מציאו מכללו להחמיר עליו שיהא במיתת / לכך נאמר פרשה זו / ומכה אביו ואמו / אין לי לא אביו ואמו / אביו שלא אמו ואמו שלא אביו ומגיד הרי אתה דן הואיל והמכה חייב והמקלל חייב מה המקלל אחד אחד בפני עצמו אף המכ' אחד אחד בפני עצמו / לא אם אמרת במקלל שהוא חייב על המתים כחיים לפיכך הוא חייב על כל אחד ואחד בפני עצמו / תאמר

והלא אזהר לגנוב נפש אמרת שלש מצות נאמרו בעני שנים מפורשות ואח' סתום כלמד סתומה מפורשות מה מפורשות מצות שחיבין עליה מיתת בית דין אף סתומה מצות שחיבין עליה מיתת בית דין האין עליך לום כלשון אחרון לא כלשון ראשון זו אזהרה לגנוב נפש והלא אזהרה לגנוב ממון.

ומקלל אביו ואמו וגו' לא נאמר לפי שהוא או איש איש אשר יקלל את אביו וגו' אין לי אלא איש אשר מנין תל ומקלל אביו ואמו / ומקלל אביו ואמו / אין לי אלא אביו ואמו אביו שלא אמו ואמו שלא אביו מנין תל אביו ואמו קלל בכל מקום דכרי ר' יאשיהו ר' יונתן או משמע שניה כאח' ומשמע אחד אחד בפני עצמו עד שיפרוש לך הכתה אח' ומה תל ומקלל אביו ואמו לפי שב' איש אין לי אלא איש אשר שמו שמוטו ואנדרוגינים מנין תל ומקלל אביו ואמו / אין לי אלא בחיים בבית מנין תל ומקלל אביו ואמו בכל מקום / ומקלל אביו ואמו בש' הבפורש / או אינו אלא בכניו / שאין תל בנקבו שם יומת להביא המקלל אביו ואמו אינו חייב עד שיקללם בשם המפורש דכרי ר' אחאי / רבי חנינא בן אידי אומר הואיל ואמרה תורה השבע אל תשבע קלל ואל תקלל / מה השבע בשם אף אל תשבע בשם מה קלל בשם אף אל תקלל בשם /

מות יומת בסקילה / אתה אומר בסקילה או אינו אלא באחת מכל מיתות האמורות בתורה / הרי אתה דן נאמר כאן דמו בו / ונאמר להלן דמיהם בס' / כור להלן בסקילה אף כאן בסקילה / עונש שמענו אזהרה מנין תל להים לא תקלל / אם דין הוא אביך הרי הוא ככלל אלהים לא תקלל ואם נשיא הוא הרי הוא ככלל ונשיא בעמך לא תאור / אינו לא דין ולא נשיא / אלא כור הרי אתה דן בנין אב משניהם / לא הרי דין כהרי נשיא / ולא הרי נשי' כהרי דין / הצד השווה שבהן שהם בעמך / ואתה מזהיר על קללתם אף אביך שבעמך אתה מזהיר על קללתו / אי מה הצד השווה שבהן שהם גדולי ובעמך וגדולתך גרם להן לפיכך אתה מזהיר עליהם על קללתם / תאמ' כאביך תל לא תקלל חרש / דבר הכתו באמולי שבאדם הרי אתה דן בנין אב מבין שלשת לא הרי דין כהרי נשיא / ולא הרי נשיא כהרי דין / וזה הוה כהרי חרש / ולא הרי חרש כהרי זה הוה / הרי אתה שבהן / שהם בעמך / ואתה מזהיר על קללתם אף אביך שבעמך אתה מזהיר על קללתו /

פרשה ו ופי יריבון אנשים למה נאמר פרשה זו / לפי שהוא אומר עין תחת עין אבל שבת ורופא לא ש שמענו / תל וכי יריבון אנשים / אם יקום / בא הכתוב ללמד דברים המפורשים בו / וכי יריבון אנשים / אין לי אלא אנשים נשים מנין היה רבי ישמעאל דורש אומר הואיל ושכל הנוקים שבתורה סתם ופרש הכת' באחד מהם שעשה בו נשי' כאנשים אף פורש אני לכל הניזקים שבתור לעשו בהם נשים כאנשי' / רבי יאשיהו אומר והמית איש ואשה למה נאמר לא לפי שהוא אומר כי יפתה איש בור / אין לי אלא איש / אשה מנין תל איש ואשה / השווה הכתוב אשה לאיש לכל הניזקין שבתורה / רבי יונתן אומ' אינו צריך והלא כבר נאמר בעל הבור ישרש' שלם ישרש' המבעיר את הכערה / הא מה תל איש ואשר לתלמודו הוא כא' / והכה איש את רעהו / להיכה על זה בפני עצמו / ועל זה בפני עצמו / באבן או באבן / יאשיהו חייב ונשיא דכרי יאשיהו פטור / תל אם באבן די מגיד שאינו חייב עד שיכה בדבר שיש בו כדי להמית / ומנין בבקום שיש בו כדי להמית תל וארכבו וקם עליו / מגיד שאינו חייב עד שיכנו בדבר שיש בו כדי להמית

תאמר כמכה שאינו חייב על המתים כהיים לפיכך אינו חייב על כל אחד ואחד בפני עצמו שאין תל ומכה אביו ואמו אלא אפי' אחד מהן דכרי רבי יאשיהו / רבי יונתן אומר משמע שניהם כאות ומשמע אחד ואחד בפני עצמו עד שיפרוש לך הכתוב אחרי רבי יצחק אומר וכי לא באת אביו אלא להחמיר או להקל עליו לא מפני שהחמיר בו והקל בו תל ומכה אביו ואמו ומכה אביו ואמו מכה שיש בה חבורה / אתה או מכה שיש בה חבורה או אינו אלא מכה שאין עליה חבורה / אמרת ומה אם מרת בזקין מרובה אינו חייב עד שיעש' בה חבורה כדת ענשין מעושה לא יהיה חייב עד שיעשה בהם חבורה / הא מרת תל מכה אביו ואמו מכה שיש בה חבורה / מות יומת בחנק / אתה אומ' בחנק או אינו לא אחת מכל המיתות האמורות בתורה אמרת זו מדה בתורה כל מיתה האמורה אין אתה רשאי למושכה להחמיר עליה אלא דכרי ר' יאשיהו ר' יונתן אומר לא מפני שהיא קלה אלא מפני שנאמר סתם וכל מיתה האמורה סתם הרי זו בחנק / ר' אוב' במיתה שנאמרה בידי שמים מה מיתה שנאמרה בידי שמים מיתה שאין בה רועם אף מיתה שנאמר כאן מיתה שאין בה רועם מכאן אמרו מצות חנק היו משקעין אותו בזכר עד ארכובותיו ונותנין סודרין קשין ברכין וכורד על צוארו / זה מושך להלן וזה כושך להלן עד שנפשו יוצא וחסר חנק / עונש שמענו אזהרה לא שמענו תל מ' ככולא יוס' הרי דכרי קו' ומה מי שהוא מצוה להכות הרי הוא מזהיר שלא להכות מי שהוא מצוה שלא להכות דין הוא שיהא מזהיר שלא להכות / **וגנוב** איש ומכרו למה נאמר לפי שהוא אומ' וכי ימצא איש גונב נפש מאחיו וגו' אין לי לא עז' על גניב עז' על מכירה מנין תל וגנוב איש ומכרו / וגנוב איש אין לי אלא איש שנאב את האיש / גנב את האשה ואת הקטן מנין תל וכי ימצא איש גונב נפש מאחיו להביא את שגנב את האשה ואת הקטן / אין לי אלא איש ואשה שגנבו את האיש והאיש שגנב את האשה ואת הקטן האש' שגנבה חברתה ואת הקטן מנין תל ומת הגנב / והוא מכל מקום / וגנוב איש להוציא את הקטן / להביא את הקטן מנין תל כי ימצא איש גונב נפש להכל' את הקטן / משמע מכיא את הקטן ואת בן שמו' תל וגנוב איש מגיד שאינו חייב עד שיגבר בר קיימא / וגנוב איש אף הקטן כמשמע תל כי ימצא איש גונב נפש מאחיו להוציא את הקטן / וכי ימצא איש גונב נפש שומעני אף כן שמונה כמשמע תל וגנוב איש ומכרו וכי יגנוב איש מגיד שאינו חייב עד שיגבר בן קיימא / ומכרו ולא שמכר את הציו ונמצא אין מציאה אלא בעדים / בידו אין בידו בכל מקום לא רשותו ועל שאין ראייה לדבר זכר לדבר ויקח את כל ארצו בידו / ואומר ויקח העקב עשרה נמלים וגו' / הא אין בידו בכל מקום אלא רשותו / מות יומת בחנק / אתה אומר בחנק או אינו לא באחת מכל מיתות האמורות בתורה אמרת זו מדה בתורה כל מיתה האמורה בתורה סתם / אין אתה רשאי למושכה להחמיר עליה אלא להקל עליה דכרי רבי יאשיהו / רבי יונתן אומר לא מפני שהיא קלה / לא מפני שנאמר סתם וכל מיתה שנאמר סתם הרי זו בחנק / רבי אומר במיתה שנאמרה בידי שמים מה מיתה שנאמר בידי שמים מיתה שאין בה רועם אף מיתה שנאמר כאן מיתה שאין בה רועם מכאן אמרו מצות חנק וכי' עונש שמענו אזהרה לא שמענו תל לא תגנוב / לא תגנוב הרי זו אזהרה לגנוב נפש אתה אומ' אזהרה לגנוב נפש או אינו אלא אזהרה לגנוב ממון כשהוא אומר לא תגנובו ולא תכחשו וגו' / הרי זו אזהרה לגנוב ממון אומר / הא מה תל לא תגנוב הרי זו אזהרה לגנוב נפש או הרי זו אזהרה לגנוב ממון

להמית, ובמקום כדי להמית, רבי נתן אומר הקיש אכן לאגרוף, ואגרוף לאכן, מה האבן שיש בו כדי להמית אף אגרוף שיש בו כדי להמית, ומה אגרוף בידוע אף אבן בידוע, והאם תתעורבה באבנים אחרות פטור, ולא ימות ונפלא למשכב מגיד שהצחיכה מביאה לידי מיתה, ולא ימות ונפלא למשכב, האם הכהו ככה שיש בו כדי להמית פטור מהשבת והריפוי, אם יקום והתהלך בחץ, שומע אני בתוך הבית תל בחץ, שומע אני אף בשוקים, תל על משענתו, על בוריו זה אחד משלושה דברים שהיה ר' שמעאל יושב ודורש בתורה כמן משל, כיצא בו אם זרחה השמש עליו, וכי השמש בלבר עליו זרחה, והלא על כל העולם זרחה, אלא מה שמש זרחה בלבר עליו, וזה אם ידוע כי שמשלם נהרג הרי זרחה חייב, כיצא בו ופרשו השמלה דברים מחזורין כשמלה, אף כאן אתה אומר על משענתו, על בוריו, ונקה המכר שומע אני יתן ערבים ויטיל בשוק תל אם יקום והתהלך בחץ, מגיד שהוכשין אותו עד שמרפא, ונקה וזמכה מן המיתה שומע אני מן השבת והריפוי תל רק שבתו יתן ורפא ירפא, חוץ במרה שנותנין לו דמי אבריו ונותנין לו דמי שבתו וריפוי רק שבתו יתן שומע אני לעולם תל ורפא ירפא, מה ירפוי מהמת מכה אף שבת מהמת מכה, או לא חלק מכלל ריפוי כך לא נחלק מכלל השבת, שכשם שהוא זקוק לרפאת את זה כך הוא זקוק לרפאת את זה, כשם שנותנין לו שבת לזה כך נותנין שבת לזה, תל רק שבתו יתן מגיד שהלוק מכלל השבת, ורפא ירפא, שאם נתרפא וחזר ונתרפא, וחזר אפי' ארבע פעמים וחמשה חייב לרפאתו תל ורפא ירפא, ועלו בו צמחין מדמת מכה סביבות מכה חייב לרפאתו, שלא מדמת המכה פטור וכשנאמר תור רק שבתו יתן ורפא ירפא, מה שבת מהמת מכה אף רפוא מהמת מכה לא בא הכתוב ללמדך דרך ארץ מן התורה רק שבתו יתן ורפא ירפא.

פרשה ז ובי

יכה איש את עבדו ושפחתו בכלל שבגמ' והמית איש או אשר, וחרי

הכתוב מוציא מכלל להלך עליו שיהא נדון ביום או יומים, לכן נאמרה פרשה זו, ויכה איש את עבדו או איש את עבדו, תל היה רבי ישמעאל אומר הואיל ונאמר כל הנזקין שכתורה סתם ופרט לך וכו', ר' אשיה אומר איש ואשה למה נאמרו וכו', רבי נתן אומר איביו צריך וכו' כדכתיב לעיל את עבדו ואת אמתו, להיכך זה על בפני עצמו, ועל זה בפני עצמו, ר' אעזר אומר בכנעני הכתוב מדבר, אתה אומר בכנעני הכתוב מדבר אינו לא בעבדית תל מהם תקנו עבד ואמה, הקיש עבד לאמה, ואם לעבד מה עבד שגדלו וקטנו עבד אף אמה שגדלה וקטנה אמה, יצא עבד שגדל וקטנו עבד אין קטנו עבד יצא אמה העבד, שאלף שקטל אמה אין גדלה אמה אומר רבי יצחק שומע אני עבד של שני שותפין ועב' שחציו בן חורין במשמ' תל עבדו ואמתו, מה עבדו שכלו שלו אף אמה שכלה שלה, יצא עבד של שני שותפין ועבד שחציו בן חורין שאין כלו שלו, רבי ישמעאל אומר בכנעני הכתוב מדבר או אינו אלא בעבדית תל לא יוקם כי כספו הוא כרה כספו שקנינו קנין עולם ורשותו נמורה לו יצא עבד עבד אף על פי שרשותו קנוייה לו אבל אין קנינו קנין עולם, יצא עבד של שני שותפין ועבד שחציו בן חורין אף על פי שקנינו קנין עולם אין רשותו נמורה לו, בשבט שומע אני בין שיש בו כדי להמית ובין שאין בו כדי להמית תל או בכלי עץ, מגיד שאינו חייב עד שיש בו כדי

פרשה ח ובי

ינצו אנשים למרה נאמרה פרשה זו לפי שהוא אומר ובי ייד איש לא שמענו לא על

המתכוין להכות שותא ודכ' שותא שהוא במית, אבל המתכוין להכות שותא ודכה אדוכו לא שמענו תל ובי ינצו אנשים יאסון ויחיה בא הכתוב ללמדך על המתכוין להכות שותא ודכה אדוכו שהוא במיתה לכן נאמר פרשה זו, רבי אומר אם נתכוון להכות שותא זה ודכה אחר שהוא שותא ופטור, אבל המתכוין שלא להמית שותא ודכה אדוכו דין הוא שהוא פטור, אבל בא הכתוב ללמדך שהכל אשה לבעל ודמי ודורות לבעל, וכל חמת חייב מתיר פטור מן התשלומין, רבי יצחק אומר אף המתכוין להכות ודכה פטור עד שיאמר לאיש פרתי אני מכה, תל ואבר לו וקם עליו והכהו נפש, ומה תל ובי ינצו שומע לפי שהוא אומר ובי ינה נפש אדם, שומע אני אף בן שמונה, תל ובי ינצו אנשים מגיד שאינו חייב עד שיהרג בן של קיימא, ובי ינצו אנשים, אין לי אלא אנשים נשים מגיד היה רבי ישמעאל וכו' בדר' לעיל, רבי יאשיה אומר איש איש למה נאמר וכו' רבי יוחנן אומר אינו צריך והלא כבר נאמר בעל הכור וישלם וכו' בדר' לעיל, ונגפן אשה ודעה ויצאו ליריה אבא חנין בשם ר' אלעזר

לעולם בהם תעבוד / שומע אני אף הפיל את שני / וסמא את עינו תלמוד לומר וכי יכה איש את עין עבדו ואת שן אמתו / זהרי כתוב מוציא עבדו כנעני מכללו להחמיר עליו שהוא יצא בראשי איברים לכך נאמר פרשה זו וכי יכה איש אשה מבין / היה רבי ישמעאל אומר וכו' רבי יאשיהו אומר איש ואשה לומר נאמר וכו' רבי יונתן / אומר והלא כבר נאמר בעל הבור ישלם וכו' כדלעיל את עין עבדו ואת עין אמתו לחייב על זה כפני עצמו ועל זה כפני עצמו / רבי אליעזר אומר בכנעני הכתוב מרבר / אתה אומר בכנעני או אינו אלא בעברי / תלמוד לומר מהם תקנו עבד ואמרת את עין עבדו שומע אני אפילו ועתה ירוד / תלמוד לומר ושחתה לא אמתה אלא מכר שיש בו השחתה / מכאן אמרו שפח על אונן וחרשו על עינו וסמא אותו הרי זה יוצא בן הורין / כנגד עינו ואינו רואה כנגד אונן ואינו שומע אינו יוצא בן חורין דברי רבי הנינא בן גמליאל / שנאמר וכי יכה איש עד שיעשה מעשה / הפיל שתי שיניו כאחת סימא שני עיניו כהתה הרי זה יוצא בן חורין ואינו נוטל כלום תלמוד לומר עין תחת עין שן תחת שן זו אחר זו יוצא על הראשונה ונוטל נקיו של השנייה תלמוד לומר תחת עינו תחת שינו / להפשיי שילחנו / שומע אני יכתוב לו גט שתרוד תלמוד לומר תחת עינו / רבי אליעזר אומר נאמר כאן שילוח ונאמר להלן שילוח מה להלן גט אף כאן גט / אין לי אלא שיכול להשתלח / שאינו יכול להשתלח מבין תלמוד לומר להפשיי שילחנו תחת שינו מכל מקום / רבי ישמעאל אומר והאיל ואמרה תורה כמשלח ואמרר במשתלח אם למדת על משלח שאינו משלח אלא מי שהוא גדול יכול אף המשתלח לא יחא משתלח אלא גדול תלמוד לומר להפשיי שילחנו תחת עינו מכל מקום שומע אני אפילו הפיל שן של חלב תלמוד לומר העין מה העין שאינה יכולה להחזיר אף השן שאינה יכולה להחזיר / אין לי אלא השן והעין מיוחדות שאר כל איברים מבין הרי אתה אומר ודן כנין אב מבין שניה לא הרי השן כהרי העין ולא הרי העין כהרי השן הצע השורה שבהם שהם מומין קבועין וראשי איברים ובגלוי ובמתכוין שאינו יכולין לחזור ויצא עליהם בן חורין / אף כל ראשי איברים שאינו יכולין לחזור ויצא עליהם בן חורין / להפשיי שילחנו יכתוב לו גט שתרוד תל ישלחנו נאמר כאן שילוח ונאמר להלן שילוח ואין לי אלא שיכול להשתלח שאינו יכול להשתלח מבין תלמוד לומר להפשיי שילחנו מכל מקום / רבי ישמעאל אומר עבד כנעני אין לו פדיון לעולם ואינו יוצא אלא לרצון שנאמר והתחלתם אותם חלפי דרכנו למדנו שעבד כנעני כשדה אחוזה לעולם אבל אם היה רבו ורדו והפיל את שינו וסמא את עינו או אחד מאיבריו שהם ראשין וגלויים הרי זה קונה עצמו ביסורין והרי דברים קל וחומר מה אם מידי בשר ודם קנה עצמו ביסורין קל וחומר מידי שמים וכן הוא אומר יסור יסרניו

פרשה י וכי

יגז שור איש השור
והיה בכלל שנאמר והמית
איש או אשק והרי הכתוב

מוציא מכללו להחמיר עליו שיהא כסקילה / לכן נאמר בפרשת זו / וכי יגז שור אין לי אלא שור מבין לעשות כל הכהמה כשור / הרינין נאמר כאן שור ונאמר להלן שור מה שור האומר בסיני עשה בו כל בהמה כשור / אף שור האומר כאן רין הוא שבעשת כל בהמה כשור ומבין לעשות כל המיתות כגניחה / הרי אתר דן הואיל ומועד בסקילה ותם בסקילה / אם למדת על המועד שעשה בו כל המיתות כגניחה / אף התם נעשר כל המיתות כגניחה

אליעזר ונפגו אשה חרה למה נאמר לפי שנאמר ויצא וילדיה / הוא למדנו שהיה חרה ומה תלמוד לומר חרה / שאם חכה על דאשה או על אחת מאיבריה שומע אני יהא חייב תלמוד לומר חרה מגיד שאינו חייב עד שיכרז כמקום עוכרר / דבר אחר נפגו אשה וחרה מה תלמוד לומר לפי שנאמר כאשר ישית עליו בעל האשה / אף על פי שאין ההריון שלו תלמוד לומר חרה מגיד שאינו חייב אלא לבעל ההריון / ויצא וילדיה מיעוט חולדות שנים ומבין אפילו אחד תלמוד לומר חרה מכל מקום לא יהיה אסון באשה ענוש יענש / בולדות אתה אומ' כן או אינו אלא אסון בולדות וענוש באשה תלמוד לומר ואם אסון יהיה חא מה תלמוד לומר לא יהיה אסון באשה ענוש יענש בולדות או לא יהיה אסון לא באשה ולא בולדות אלא אם אמרת בן אף צריך ליתן שכר דמי חיה חא מה תלמוד לומר חרה יהיה אסון באשה ענוש יענש בולדות / ענוש יענש מלון אתר אומ' ממון ואינו אלא מיתה הרי אתר דן / נאמר כאן ענוש ונאמר להלן וענשו אותו / מה להלן ממון אף כאן ממון כאשר ישית עליו בעל האשה / בא ללמדך הכתוב שהכל אשה לבעל ודמי וולדות לבעל וכל המחויב מיתה פטור מן התשלומי / דבר אחר כאשר ישית עליו בעל האשה / שומע אני כל שירצה / תל ונתן בפלילים / מגיד שאינו משלם אלא על פי דיינין שנ' ונתן בפלילים אין פלילים אלא דיינין שנאמר ואויבנו פלילים / וכתבי כי יחטא איש לאיש ופללו אלהים / ואם אסון יהיה / אין אסון לא מיתה ואף על פי שאין ראיה לדבר וזכר לדבר וקראהו אסון ונתת נפש תחת נפש / נפש הוא משלם ואינו משלם ממון תחת נפש / רבי אומר נפש תחת נפש ממון / אתה אומר ממון או אינו אלא מיתה הרי אתה דן נאמר כאן השיתה ונאמר להלן השיתה מה להלן ממון אף כאן ממון / עין תחת עין ממון אתה אומר ממון או אינו אלא עין כמש הי' רבי אליעזר אומר / מכה בחמה ישלמה וטובה אדם יומת / הקיש הכתוב נזקי אדם לנזקי בהמה ונזקי בהמה לנזקי אדם ומה נזקי בהמה לתשלומין אף נזקי אדם לתשלומין / רבי יצחק אומר נזקי בהמה לתשלומין אף נזקי אדם לתשלומין / והרי דברים קל וחומר מה במקום שענש הכתוב מיתה לא ענש אלא ממון כצן שלא ענש מיתה דין הוא שלא יענש אלא ממון / רבי יצחק אומר עין תחת עין שומע אני בין מתכוין בין שאינו מתכוין אינו משלם אלא ממון והרי הכתוב מוציא המתכוין לעשות כו מוס שאינו משלם אלא ממון שנא' ואיש כיתן מוס בעמיתו כלל עין תחת עין פרט כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט וכשהוא אומר כאשר יתן מוס באדם חזר וכלל אוכל כלל הראשון אמרת לאו לא כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט מה דפרט מפורש מומין הקבועין בו וראשי איברים כגלוי ובמתכוין שאינו משלם אלא ממון אף כל מומין הקבועין וראשי איברים ובגלוי ובמתכוין משלם ממון תלמוד לומר כאשר יתן מוס באדם עד שיתכוין לעשות במוס

כחיה / אם תאמר שפצעו והוציא את מוחו והלא כבר נאמר פצע / תחת פצע אם תאמר שעשרה בו

חבורה והלא כבר נאמר חבורה תחת חבורה / ומה תלמוד לומר בזה תחת כחיה אלא כחיה על ציצרנו ועל רגליו ולא רשם בו / שענו אבנים וציצרנו השיל שלג על ראשו וצננו הרי זה נותן לג דמי צער / אבל אם היה מרוכך / מעודן / מפונק / כל שכן שכחל בו צער זהו הצער האומר בתורת כחיה תחת כחיה /

פרשה ט וכי

יכר איש את עין עבדו
למה נאמר לפי שהוא אומר

בניגוח / לא אם אמרת במועד שכן משלם את הכופר תאמר בתם שאינו משלם את הכופר שאין תלמוד לומר והמית איש או אשה אלא להקיש ולדון גזרה שוה נאמר כאן איש או אשה ונאמר להלן איש או אשה מה להלן עשה כל המיתות כנגיחה / אף כאן דין הוא שנעשה כל המיתות כנגיחה ומנין לעשות הקטנים כגדולים / הריגין הואיל ותם בסקילה ומועד בסקילה / אם למדת על מועד שעשה בו קטנים כגדולים אף התם נעשה בוקשים כגדולים / לא אם אמרת במועד שמשלם את הכופר לפיכך עשה בו את הקטנים כגדולים תאמר בתם שאינו משלם את הכופר שכן / שה בו קטנים כגדולים תלמוד לומר או בן ית וגו' / אלא מופנה להקיש ולדון גזרה שוה / נאמר כאן ית ונאמר להלן ית מה להלן עשה בו קטנים כגדולים / אף כאן עשה בו קטנים כגדולים / ר' שמעון בן יוחאי אומר למה נאמר עד שלא יאמר יש לדין ומה אם כמקום שלא עשה בו קטנים כגדולים בהורגין / עשה קטנים כגדולים כבהרגין / מקום שעשה קטנים כגדולים בהורגין אינו דין שנעשה קטנים כגדולים כבהרגין / לא אם אמרת להלן עשה שאינו מתכוין כמתכוין כבזקוק / לפי עשרה בו קטנים כגדולים כבהרגין תאמר כאן שלא עשה בו שאינו מתכוין כמתכוין שנעשה בו קטנים כגדולים כבהרגין תלמוד לומר או בן ית או בת ית / מופנה להקיש ולדון גזרה שוה נאמר כאן ית ונאמר להלן ית כדכתיב לעיל / סקול יסקל השור למה נאמר ממשמע נאמר סקול יסקל השור / אינו יודע שבשרו אסור באכילה מה תלמוד לומר לא יאכל את בשרו אלא שור שיוצא לסקל וקדמו בעליו ושחטוהו כשרו אסור באכילה לכך נאמר לא יאכל את בשרו / אין לי אלא באכילה מנין שאף בהגדר אסור / אמרת קל וחומר ומה עגלה ערופה שהיא מכפרת על שפיכות דמים הרי היא אסורה בהנאה שור הנסקל שהוא שופך דמים אינו דין שהוא אסור בהנאה / או חילוף ומה שור הנסקל שהוא שופך דמים מותר בהנאה עגלה ערופה שהיא מכפרת על שפיכות דמים אינו דין שתהא מותרת בהנאה תלמוד לומר ודעו שם את העגלה כנחל / דנתי וחלפתי ודברתי חלוק וזכיתי בדין מתחלה מה עגלה ערופה שמכפרת על שפיכות דמים הרי היא אסורה בהנאה שור הנסקל שהוא שופך דמים אינו דין שהוא אסור בהנאה / ר' יצחק אומר אינו צריך מה עגלה ערופה שאינה מטמאה את הארץ ולא מסלקת את השכינה הרי היא אסורה בהנאה שור הנסקל שהוא מטמא את הארץ ומסלק את השכינה אינו דין שהוא אסור בהנאה / רבי אומר מה פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים שהן כאין לכפרה לעולם אסור בהנאה / שור הנסקל שאינו בא לכפרה לעולם אינו דין שהוא אסור בהנאה / אין לי אלא בשרו עורו מנין הרי היה רבי ישמעאל אומר קל וחומר ומה חטאת שבשרה מותר בשחיטה עורה אסור במיתתה / שור הנסקל שבשרו אסור בשחיטתו דין הוא שהוא עורו אסור במיתתו נבלה / תוכיח אף על פי שבשרה אסור בשחיטה עורה מותר במיתתה / היא תוכיח על שור הנסקל שאף על פי שבשרו אסור בשחיטתו דין הוא שהוא עורו מותר במיתתו / אמר אחד בתלמודי ר' ישמעאל לא אם אמרת כנבלה שהיא מותרת בהנאה לפיכך עורה מותרת במיתתה / תאמר בשור הנסקל שהוא אסור בהנאה / לפיכך הוא עורו אסור במיתתו /

בידי שמים אף התם אף על פי שיצאו בעליו מידי בית דין של בשר ודם לא יצאו מידי בית דין של שמים / הא מה תלמוד לומר ובעל השור נקי ביד שמים שמעון בן עזאי אומר ובעל השור נקי ביד מחצי כופר שהיה בדין הואיל ושור שהמית את השור בתשלומין ושור שהמית את האדם בתשלומין מה להלן מועד משלם נזק שלם ותם משלם חצי / נזק אף כאן באדם כן ומזה תלמוד לומר בעל השור נקי מחצי נזק / רבנן גמלי אומר ובעל השור נקי ביד מדי עכר שהיה בדין הואיל ומועד בסקילה ותם בסקילה אלא למדת על מועד שהוא משלם דמי העכר יכל אף בתם כן / ומה תלמוד לומר בעל השור נקי / נקי מדמי עכר / ר' עקיבא אומר בעל השור נקי מדמי וולדות שהיה בדין הואיל וחייב באדם וחייב בשור אם למדת על אדם שהוא מתכוין לחייו והכרחי אשה ויצאו ילדיה משלם דמי וולדות אף שור המתכוין לחייו והכרחי אשה ויצאו ילדיה משלם דמי וולדות וכו' / הא מה תלמוד לומר ובעל השור נקי מדמי וולדות / אם שור נגח הוא בא הכתוב לחלוק בין שור תם למועד מועד צריך עדים ותם אין צריך עדים / מועד משלם את הכופר ותם אינו משלם את הכופר / מועד נותן שלשים סלע / ותם אינו נותן שלשים סלע / מועד משלם נזק שלם ותם משלם חצי נזק / מועד משלם מן העליה ותם מגופו / מתמול שלשים יום ואמש ושלפניו / זהו שור תם ואי זה הוא שור מועד / מועד שהעידו בו שלשה פעמים ותם שישור בו שלשה ימים / זה אחר זה ר' יוסי אומר אפילו העידו בו שלשה פעמים / יום אחד זה אחר זה חייב / ומה תלמוד לומר מתמול שלשום אלא אם התרה בו שלשה ימים שלא כזה אחר זה אינו נידון אלא כתם והועד / מנין שאינו חייב עד שיתרו בו / לא ישמרו להבא / שומר חנם ולא ישמרו כראוי לו / מכאן אמרו שמרו כראוי פטור / שלא כראוי חייב קשרו כמסורה ויצאו וזיקתם פטור ומועד חייב / שנאמר ולא ישמרו בעליו ולא שמור הוא זה דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר תם חייב ומועד פטור שנאמר חלץ ישמרו בעליו ושומר הוא זה דברי רבי מאיר / רבי אליעזר אומר אין לו שמירה אלא סכין / רבי אליעזר בן עקיב פוטר בזה וזה וחמית איש או אשה מופנה להקיש ולדון / גזרה שוה השור יסקל / לרבי נאמר עד שלא יאמר יש לדין אם התם בסקילה מועד לא יהא בסקילה / לא אם אמרת בתם שאינו משלם את הכופר לפיכך בסקילה / תאמר במועד שהוא משלם את הכופר לפיכך לא יהא בסקילה תלמוד לומר השור יסקל / דבר אחד היה בכלל ויצא לידון בדבר חדש והחזירו הכתוב לכלל / רבי עקיבא אומר השור יסקל וגם בעליו הקיש מיתת בעלים למיתת השור מה מיתת בעלים בעשרים ושלשה אף מיתת השור בעשרים ושלשה וגם בעליו יומת בידי שמים אתה אומר בידי שמים או אינו אלא בידי אדם / כשהוא אומר אם כופר יושט עליו ונתן פדיון נפשו הא נותנין פדיון למומתין בידי שמים ומה תלמוד לומר מות יומת המכור רוצח הוא ועדיין אני אומר יומת בידי שמים אתה אומר בידי שמים או אינו אלא בידי אדם כשהוא אומר לא תקחו כופר לנפש רוצח אשר הוא רשע למות הא אין נותנין פדיון למומתין בידי אדם אבל נותנין פדיון למומתים בידי שמים / אם כופר יושט עליו ונתן פדיון נפשו של מומת / דברי רבי ישמעאל רבי עקיבא אומר פדיון נפשו של מומת / וכן מצוי שאין נותנין פדיון מומתים בידי אדם בכל מקום חייבי מיתות בית דין אין לתן פדיון שנאמר כל חרם אשר יחרם מן האדם לא יפדה מות יומת אבל כאן ונתן פדיון נפשו / רבי ישמעאל אומר בא וראת דחמיו של מי שאמר והיה העולם / על בשר ודם / שאדם קונח

www.daat.ac.il * דעת - אתר לימודי יהדות ורוח

בגניבתו / שומע אני לעולם תלמוד לומר שש שנים יעבוד וגו' מניד שהוא עובד שש שנים ובשביעית יוצא ונמכר בגניבתו לא פחות ולא יתר / רבי יהודה אומר אם גנב פחות ממה ששורת אינו נמכר יותר ממה ששורה הרשות ביד בעל הגניבה / אם רצה למכור ימכור / ואם לאו כותב לו שטר / רבי אליעזר אומר גנב פחות ממה ששורה אינו נמכר יותר ממה ששורה דיו להשתכר מחצה ולחפסיד מהצה /

אם חמצא תמצא / אין בציאה אלא בידו אין בידו לא רשותו אע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר / שנאמר ויקח את כל ארצו מידו / וכתוב ויקח העבד עשרה גמלים וגו' / הא אין ידו בכל מקום אלא רשותו / במשך עד חמור / שאין תל חיים אלא להביא את החיה / חיים שנים ישלם ולא בתים / שנים ישלם נמצא אתה אומר שבעה גנבים הם / הראשון שכנגבים גונב דעת הבריות / והבסדר לחבירו לארחו ואין בלבו לקיותו / והמכרה בתקרבת יודע שאינו בקבל / והפוחת בחיותו ורוץ בכוורו לאחוני / והמעול במדו / והמשקר במשקלתו / והמערב את הגרל בתלתן / והחול כפול / והחונק בשמן / כפני שאמר השמן אינו מקבל ככל / לפיכך מושהין בו מלכים ולא עוד אלא שמעלין עליו שנים היה יכול לגנוב דעת העלינה גונב וכן בצינו באכסלוש שגב שלש גניבות לאביו ולב בית דין ולב בית ישראל / שנא ויגנובו אכסלוש וגו' / וכי הוא גדול הגונב או הגנב הוא אומר זה הגנב שהוא יודע שהוא גנב והוא מחריש / וכן בצינו באכסלוש כשעמדו על הר סיני בקשו לגנוב דעת העלינה / שנאמר כל אשר דבר יי' נעשה ונשמע / כביכול ונגנב לב בית דין בן דן שנאמר מי יתן והיה לבכם זה להם ואם תאמר שאין הכל גלוי ידוע לפניו / תלמוד לומר ויפתחו כפיהם ולבם לא נכו עמו / ואף על פי כן והוא דרוש יכפר עין / ואומר כסף סנים כצופה על חרשנו למעלה מהן גנב אסורי הנארה פטור מלשלם / בסות וכלים בהמה חיה ועוף משלם תשלומי ארבעה וחמשה עבדים ושטרות / שפחות וקרקעות וחקדשות אינו משלם אלא קרן / הגונב פטור חמור ישלם תשלומי כפל / אע"פ שהוא אסור עקשו / יש לו התר לאהר זמן / תחת השור ישלם חמשה / תחת חשה ישלם ארבעה ש' חמשה בקר וגו' /

למעלה מהם גונב נפש בני אדם שהוא מתחייב נפשו / רבי שמעון בן יוחאי אומר / הרי הוא אומר חולק עם גנב שונא נפשו משלו משל למה חזר דומר / לאחר שהיה יוצא מביתו של חבירו טעון כלים מצינו חבירו ואמר לו כה אתה עושה אמר לו טול חלקך ואל תגד לאדם לאחר זמן בא בעל הגניבה ואמר לו משיבועך אני שלא ראית לפלוני טעון כלים / יוצא מביתו ואמר לו שבעה שאני יודע הרי זה מתחייב בנפשו ועליו / הוא אומר חולק עם גנב שונא נפשו / אבל ר' מתנגב אדר חבירו והלך לשנות בדבריתו אף על פי שנקרא גנב הרי זה זכה לעצמו / ועליו הוא אומר לא יכחו לגנב כי יגנוב לסוף נמצא מתנגב על הצבור / וישלם שבעתים שנאמר את כל הון ביתו יתן ואין שבעתים אלא דברי תורה ש' אכזרות י' אמרות שהורות כסף צרוף כעילי לארץ מוזקק שבעתים /

פרשה יד כי יבער איש שדה למה נאמר עד שלא יאמר הירא לי ברק והואל והכאר ממנו / וההבער ממנו אם למדת על הכאר שהוא חייב לא יוא חיי על הבער / אם זכיתו מן הדין / מה תלמוד לומר כי יבער איש / לא בא דכתיב ללמדך שהשן מועדת לאכול הראוי לה והבהם מועדת לשכר בדרך הילוכה מכאן אמרו לעולם אינו חייב עד שיאז המזיק מרשותו

לי ברין אם הטובח חייב טור לא יוא חייב / אם אמרת כן ענשת מן הדין לכך נאמר או מכרו ללמדך שאין עונשין מן הדין / לא חקיש טובח למכור ומכר לטובח מה מכירה חוץ לרשותו אף טביחה חוץ לרשותו / מה מכירה מותרת באכילה אף טביחה מותרת באכילה / מה מכירה מותרת בהנאה אף טביחה מותרת בהנאה / מה טביחה שאינה יכולה לחזור אף מכירת שאינה יכולה לחזור / מה טביחה כולה אף מכירה כולה / דא וכי יגנוב איש אף מוקדשין היו בכלל שאם גנבן ושחטן בחוץ משלם תשלומי ארבעה וחמשה / והרי הכתוב מוציאן מכללן להחמיר עליהם לזוקקן להכרת / יכול שיהו חייבין בתשלומין קלי והדין בותן / אם חייבין על כרת החמור / לא יהא חייבין בתשלומין הקלי / תל זה הרב / אשר צוה י' מכלל כרת יצאו ולא יצאו מכלל תשלומין / חמשה בקר ישלם / ארבעה והוא ארבעה צאן שלשה והוא / אמר רבי מאיר בא וראה כמה חכימה מלאכה לפנימי שאמר והיה העולם שור שיש לו מלאכה משלם חמשה / שר שאין לו מלאכה משלם ארבעה / רבי יוחנן בן זכאי אומר הקנה חס על כבודן של בריות / שור לפי שהוא הולך ברגליו משלם חמשה / שה לפי שהוא טוענו על כתפו משלם ארבעה / רבי עקיבא אומר תחת שור תחת שה להוציא את החיה / שהיר ברין הואיל והבהמר חייב בתשלומין והחיה חייב בתשלומין אם למדת על כהמה שהאם משלם ארבעה וחמשה אף החיה ישלם ארבעה וחמשה / לא אם אמרת בכהם לפי שהיא קריבה על גבי מזבח / תאמר בחיה שאינה קריבה לגבי מזבח / לפיכך אינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה / והרי בעלת מוס תוכיח שאינה קריבה וחייבין עליה תשלומין / והיא תוכיח על החיה שאף על פי שאינה קריבה ישלם ארבעה וחמשה לא אם אמרת בבעלת מוס שמין במינה קריבה על גבי מזבח / תאמר בחיה שאין מין במינה קרב על גבי המזבח / הא מה תל תחת שור תחת שה להוציא חיה /

פרשה יג אם במחתרת ימצא הגנב / ומה זה ספק שכא לגנוב ספק שכא להרוג / אתה אומר ספק שהוא בא לגנוב וספק להרוג / או אינו אלא ספק לגנוב וספק שלא לגנוב / אמרת אם כשיגנוב ודאי והרגו הרי זה חייב קר זה ספק בא לגנוב ספק לא בא לגנוב / מכאן אתה דן על פקוח נפש ששפכות דמים שמשמאה את הארץ ומסלקת את השכינה היה דוחה את הספק / אין עילך לומר כלשון האהרון אלא כלשון שהאם ספק בא לגנוב ספק בא להרוג / אם זרחה השמש עליו / וכי השמש עליו בלבד זרחה / והלא על כל העולם כלו זרחה אלא מר שמש שלום בעולם אף זה אם ידוע הוא שבשלום עמו והרגו והרי זה חייב / כיצא בו ופרשו השמלה וגו' מחזוין הדברים כשמלה / כיצא בו על משענתו על בריו / ואף כאן אתה אומר כן / אם זרחה השמש רבי שמעון אומר אתה אומר לכך בא לחלק בין יום ללילה לומר אם הרגו ביום חייב וכלילה יהא פטור תלמוד לומר ולנערה לא תעשה דבר / וכי כרת למדנו לרצח מעתה אלא הרי זה בא ללמד ונמצא למד / מה להלן לא חלק בין יום ללילה אף כאן לא תתלה בין יום ללילה מה כאן אם קדמו והרגו פטור אף להלן אם קדמה והרגו פטור / ומה להלן היו לו מושיעין הימנו והרגנו חייבת אף כאן היו לו מושיעין הימנו והרגנו חייב / דמים לו שלם ישרל רבי אליעזר בן עקיבא אומר הרי שהיו לפניו כדיון וכדי שמן ושכר כל זמן שהוא יודע שבשלום עמו והרגו הרי זה חייב לכך נאם דמים לו שלם ישרל / ואם אין לו ונמכר